

coach zitten uiteraard bedenkelijke werkstukken, maar evengoed briljante dingen. We werken volgens het principe dat olie toch wel altijd komt bovendrijven.

Dirk Verstockt: Het project loopt nu twee jaar. Wellicht is het ogenblik nu gekomen om eens na te gaan welke van die groepen de moeite loont om mee verder te werken.

Feedback

Etcetera: Bij het concept van de hoofdzakelijk technische ondersteuning, dringt zich toch één vraag op. Het maken van een eerste werkstuk is niet zo eenvoudig, de inzet is niet altijd helemaal duidelijk, de ervaring is er nog niet... Als je mensen daar niet in steunt door goede feedback te geven bij het werkproces en de voorstelling, loop je het gevaar dat iemand zal vastlopen, ontmoedigd raakt door uitblijvende of negatieve reacties, of domweg geen lering trekt uit eerdere ervaringen. Daarvoor heb je toch een sympathiserende, maar kritische buitenstaander nodig, want je ziet jezelf niet bezig terwijl je werkt.

Peter Vandenbempt: Daarvoor hebben wij bij *Sarraute* inderdaad Marlies Heuer gevraagd; Stan heeft destijds ook het advies ingewonnen van iemand als Matthias De Koning.

Pol Vervaeke: Die feedback geven wij wel bij Stagecoach, vooral dan door achteraf te praten met de mensen over de voorstelling.

Mark De Putter: Dat lijkt mij een onjuiste voorstelling; feedback is niet iets wat je krijgt door het kwartiertje praten achteraf. Feedback veronderstelt nu net een continue dialoog, tijdens de hele duur van het werkproces.

Guy Cassiers: Dat is in mijn ervaring toch ook zo. Ik herinner mij dat het voor mij een fantastische ervaring was om maanden te kunnen werken in 't Stuc. Het is door de vele gesprekken met technici, met de programmator, met belangstellenden, dag in, dag uit, dat je iets leert.

Dirk Verstockt: Als groepen ons daarom vragen geven wij bij Stagecoach evengoed dramaturgische ondersteuning.

Guy Cassiers: De vraag is toch hoe dat gebeurt. Als er eens iemand een keer komt kijken tijdens het repetitie-proces, dan zal je als beginneling erg op je hoede zijn; je wil vooral niet te veel in je kaarten laten kijken, omdat je niet zo zeker van je stuk bent. Je probeert je project te beschermen tegen te ongenadige blikken. In een situatie als in 't Stuc destijds, waar je voortdurend in gesprek bent over je

werk tijdens het maken ervan, slijt dat angstvallige er af. Daarom precies leer je veel sneller.

Pers

Etcetera: De rol van de pers in de receptie van de aankomende generatie theatermakers komt meermaals ter sprake. En weer start de discussie met een vergelijking van wat vijftien jaar geleden gebeurde. Veel jonge groepen nu doen heel wat meer moeite om zich in de aandacht te werken, en die inspanningen staan niet echt in verhouding tot de respons die ze uiteindelijk krijgen in de pers.

Mark De Putter: Ik denk dat veel jonge groepen zo hard bekendheid betrachten, omdat er ook veel meer informatie over theater bestaat dan twintig jaar geleden. Daaruit ontstaat gemakkelijk het gevoel dat je niet bestaat als je niet gezien wordt, als er niets over je verschijnt. Het concept 'informatie-maatschappij' is hierop van toepassing, denk ik.

Guy Cassiers: Toen ik begon, kwamen mensen als Klaas Tindemans of Wim Van Gansbeke wel kijken. Niet dat de critieken daarom bijzonder lovend waren, maar dat ondersteunde mij toch wel.

Mark Bultereys: Een Van Gansbeke gaat toch vrij regelmatig kijken naar onbekende groepen. Hij schrijft er niet altijd over, maar hij houdt zich toch wel op de hoogte.

Karel-Maria de Boeck: Misschien schrijft hij niets als hij het project nog te zwak vindt om te bekritisieren.

Mark Bultereys: Het komt mij voor dat veel jonge theatermakers nu geconfronteerd worden met het probleem dat mensen die hen recenseren geen generatiegenoten zijn, en vaak niet begrijpen wat de inzet van hun werk is. Ze moeten zich bewijzen tegenover een artistiek model waar ze niets mee te maken hebben. Op die manier geven recensies natuurlijk geen bruikbare feedback. Voor zover er iets verschijnt natuurlijk, want dat is zeker niet altijd het geval.

Etcetera: Voor de pers is er toch ook een reëel probleem van overaanbod: je kan elke dag wel naar twee of drie andere voorstellingen gaan kijken. Hoe moet je daar uiteindelijk mee omgaan?

Dirk Verstockt: Dat is het argument waar alle redacties mee zwaaien. Maar waar het op aankomt, is dat redacties een gepaste aanpak zouden moeten ontwikkelen om de ontwikkelingen te belichten. En dat gebeurt niet noodzakelijkerwijze door alle voorstellingen te bespre-

ken, maar bijvoorbeeld door doordachte keuzes. Dat is in elk geval geen zaak van de individuele recensent, maar van een hele redactie.

Mark Bultereys: De manier waarop groepen zich presenteren is toch ook een deel van het werk. De pers zou toch oog kunnen hebben voor de wijze waarop dat gebeurt. Als dat op een originele manier gebeurt, zegt dat toch iets over de kwaliteit en de ambities van een groep. Men kan zich daardoor laten leiden. Ik vind het te gemakkelijk om te zeggen: er is te veel post, dus ik hoef geen post meer, zoals onlangs ergens in *De Scène* te lezen stond.

Mark De Putter: Je moet toch nuanceren. Als ik vergelijk met Engeland, dan denk ik niet dat het probleem met de pers hier een gebrek aan aandacht is. In Engeland beperkt men zich veel strikter tot het aanbod van de grote theaters, hier is de aandacht meer gediversifieerd. Het probleem lijkt mij veeleer dat recensenten voorstelling per voorstelling bekijken. Ofwel vinden ze die goed, ofwel vinden ze die slecht. Slechts heel zelden zie je een reflectie over de plaats die een voorstelling inneemt in een totaal oeuvre van theatermakers, of over de relatie tussen het werk en de plaats en middelen die theatermakers hebben binnen het globale landschap. In het beste geval krijg je dan recensenten die telkens met een open geest naar een nieuwe voorstelling kijken. In het slechtste geval bepaalt de eerste voorstelling het oordeel van een recensent voor al wat later nog komt.

Karel-Maria de Boeck: De consumptie-mentaliteit bij de media is inderdaad heel sterk. Dingen worden snel bekeken en snel vergeten.

Guy Cassiers: De neiging van de media om labels te plakken op voorstellingen is inderdaad uitgesproken en bepaalt ook in belangrijke mate de receptie van een voorstelling. Toen ik met zagezegde kindervoorstellingen begon, heb ik dat aan den lijve ervaren. Plots kwam niemand meer kijken. Dat het kindertheater was, bleek belangrijker dan wie het maakte. Je gaat vermoeden dat men niet kijkt naar wat echt gebeurt, maar zich laat leiden door een gevormd cliché.

Pieter T'Jonck